

Utviklingen i alderspensjon pr. 30. juni 2013

Notatet er skrevet av: Iren Amundsen, Espen Steinung Dahl, Ole Christian Lien, 14.08.2013.

Utviklingen pr. 30. juni 2013

Ved utgangen av 1. halvår 2013 er det 781 500 alderspensjonister, en økning på 38 500 eller 5,2 prosent fra samme tidspunkt året før.

I aldersgruppa 62-66 år mottar 64 800 personer alderspensjon. Dette utgjør 22,4 prosent av befolkningen i denne aldersgruppa. Tilsvarende andel i 2012 og 2011 var henholdsvis 17,3 og 8,4 prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, er veksten lavere enn for ett år siden. Antall nye alderspensjonister som ble registrert i løpet av 1. halvår 2013 er 41 300 personer, en nedgang på 6 prosent fra 1. halvår 2012.

Med pensjonsreformen ble det mulig å ta ut gradert alderspensjon. Det blir stadig færre som velger å ta ut gradert pensjon. Mens 17 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. kvartal 2011, er andelen nå nede i 11 prosent. Til tross for at de fleste tar ut full alderspensjon, fortsetter mange i arbeid ved siden av pensjonen. 64 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppen 62-66 år var i arbeid ved utgangen av 1. halvår 2013.

Pensjonsreformen

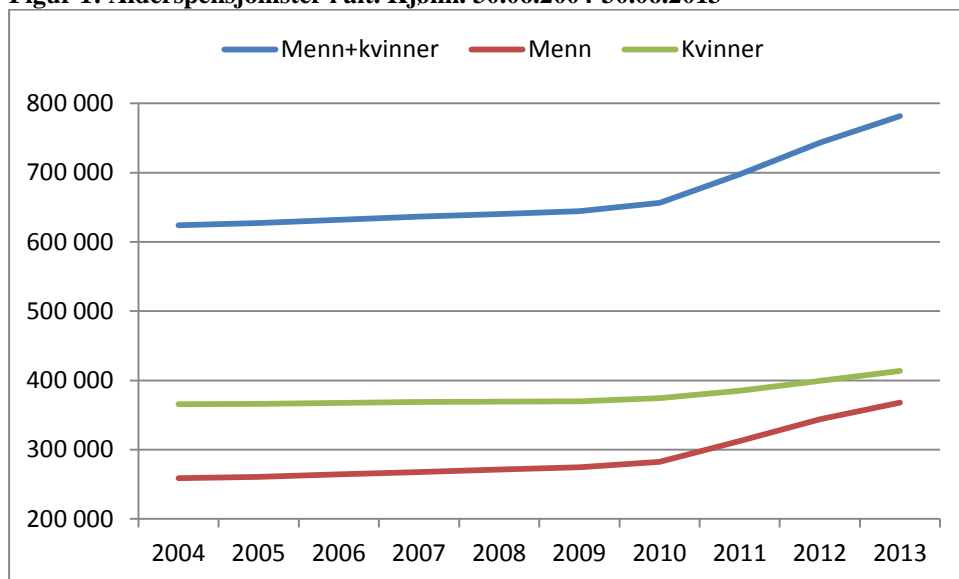
Fra og med 1. januar 2011 trådte den nye ordningen for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det også mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uførepensjon.

Antall alderspensjonister

Antall alderspensjonister økte med 38 500 fra 30. juni 2012 til 30. juni 2013, slik at antall personer som mottar alderspensjon ved utgangen av 1. halvår 2013 er **781 500**. Menn står for 62 prosent av økningen, noe som utgjør 23 800 personer. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten i andelen menn noe sammenliknet med de to foregående årene. Til sammenlikning stod menn for 69 prosent av økningen fra 30. juni 2011 til 30. juni 2012 og 74 prosent av økningen fra 30. juni 2010 til 30. juni 2011. Kvinner har altså en høyere andel av økningen i 2013 sammenliknet med 2011.

Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2004 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene 2011-2013 enn tidligere i perioden. Dette skyldes pensjonsreformen og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67 til 62 år. Pr. 30. juni 2004 var det drøyt 107 000 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen. Pr. 30. juni 2013 er forskjellen drøyt 46 000.

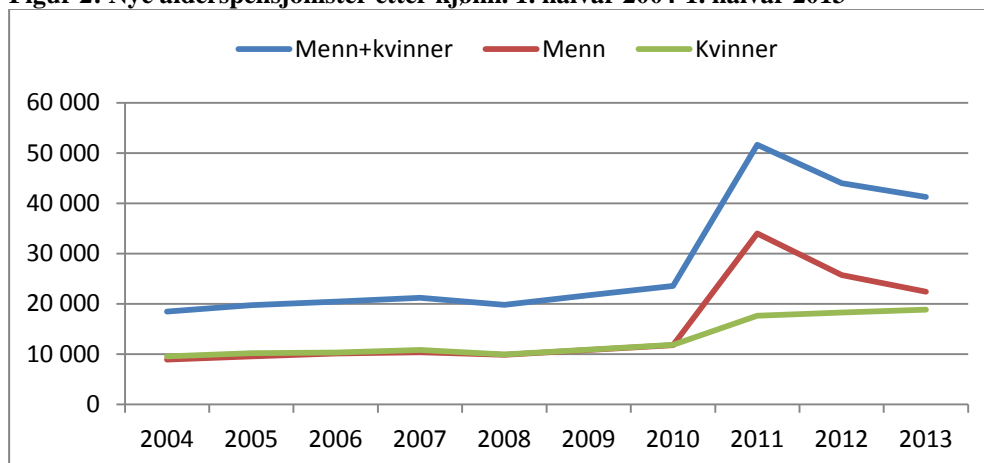
Figur 1: Alderspensionister i alt. Kjønn. 30.06.2004-30.06.2013

Nye alderspensionister

Antall nye alderspensionister i 1. halvår 2013 er 41 300, mens antall nye i 1. halvår 2012 var 44 000, dvs. en nedgang på 2 700, eller 6 prosent. Det er mennene som har bidratt til nedgangen. For kvinner har det vært en liten økning i antall nye alderspensionister både fra 1. halvår 2011 til 1. halvår 2012 og samme periode fra 2012 til 2013. Den totale nedgangen i antall nye alderspensionister skyldes først og fremst at færre har tatt ut alderspensjon i aldersgruppa 62-66 år hittil i år sammenliknet med de to foregående årene.

Figur 2: Nye alderspensionister etter kjønn. 1. halvår 2004-1. halvår 2013*

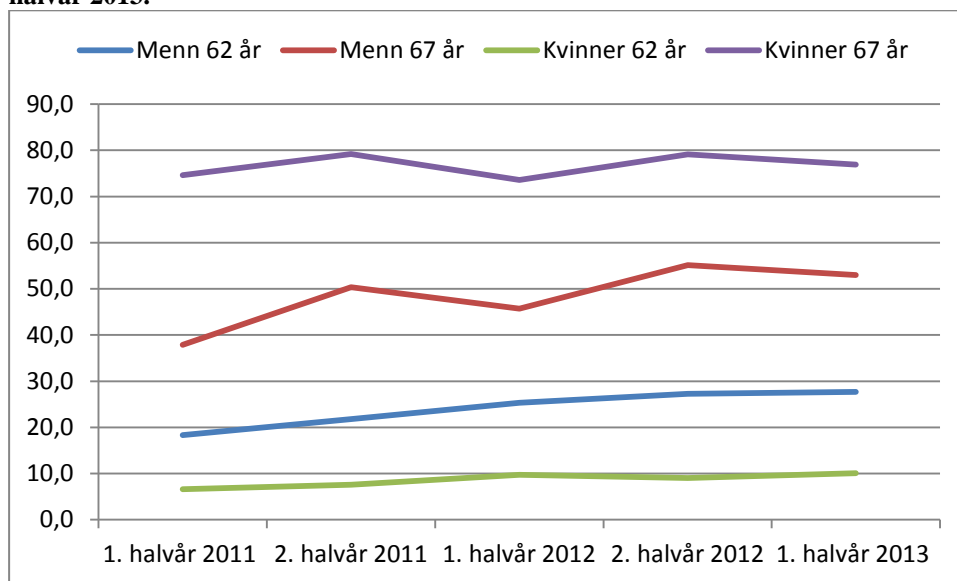
*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 67 eller 62 år. Av de nye alderspensionistene i 1. halvår 2013 var andelen som tok ut pensjon ved 67 år og 62 år

henholdsvis 53 prosent og 28 prosent for menn. For kvinner var andelene 77 prosent og 10 prosent. Se figur 3.

Blant dem som tar ut alderspensjon fra 67 år er det mange som har overgang fra andre pensjoner som uførepensjon, gjenlevendepensjon eller AFP. I 1. halvår var det ca. 11 500 av de nye alderspensjonistene som tok ut fra 67 år som hadde overgang fra uførepensjon.

Figur 3: Nye alderspensjonister 62 og 67 år etter kjønn. Andel i forhold til alle nye. 1. halvår 2011- 1. halvår 2013.

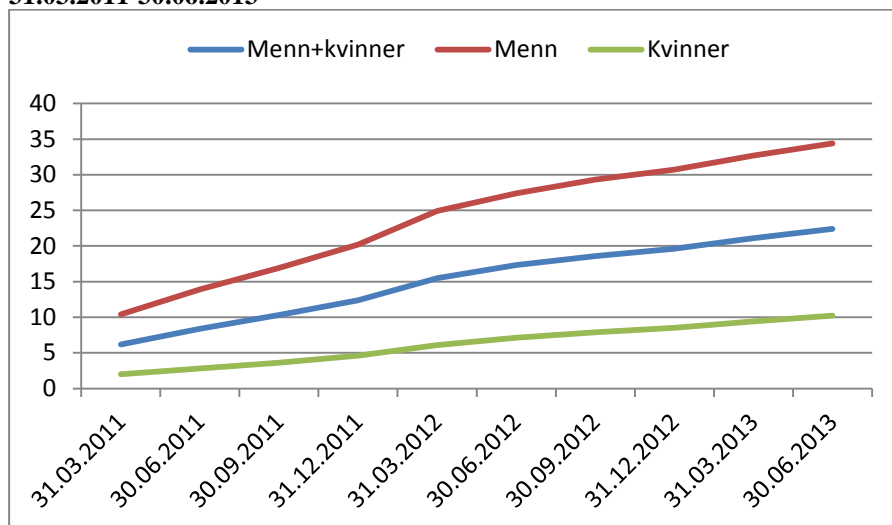
Aldersgruppa 62-66 år og kjønnsforskjeller

Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i langt mindre grad enn menn benyttet seg av muligheten til å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. Viktige årsaker er at kvinner i mindre grad enn menn oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uførepensjon eller andre pensjoner. Blant dem som har muligheten til å ta ut tidlig alderspensjon, ser vi allikevel at andelen menn har vært omtrent dobbelt så høy som andelen kvinner. En mulig årsak til dette er blant annet at kvinner har lengre forventet levealder enn menn og derfor i større grad er tjent med å utsette uttaket av alderspensjon. Se seinere i notatet.

Ved utgangen av 1. halvår 2013 utgjør aldersgruppa 62-66 år 64 800 alderspensjonister. Dette er en økning på 14 700 fra samme periode i fjor. Menn utgjør 77 prosent av alle i aldersgruppa 62-66 år, mot 80 prosent ved utgangen av 1. halvår 2012 og 84 prosent ved utgangen av 1. halvår 2011. Se mer om økning i kvinneandelen seinere i notatet.

22 prosent av 62-66 åringene i befolkningen har tatt ut alderspensjon ved utgangen av 1. halvår 2013. Tilsvarende tall på samme tidspunkt i 2012 og 2011 var hhv 17 prosent og 8 prosent. Det er store forskjeller på menn og kvinner. 34 prosent av mennene og 10 prosent av kvinnene i befolkningen er alderspensjonister når de er mellom 62 og 66 år. Se figur 4.

Figur 4: Alderspensionister 62-66 år etter kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. 31.03.2011-30.06.2013

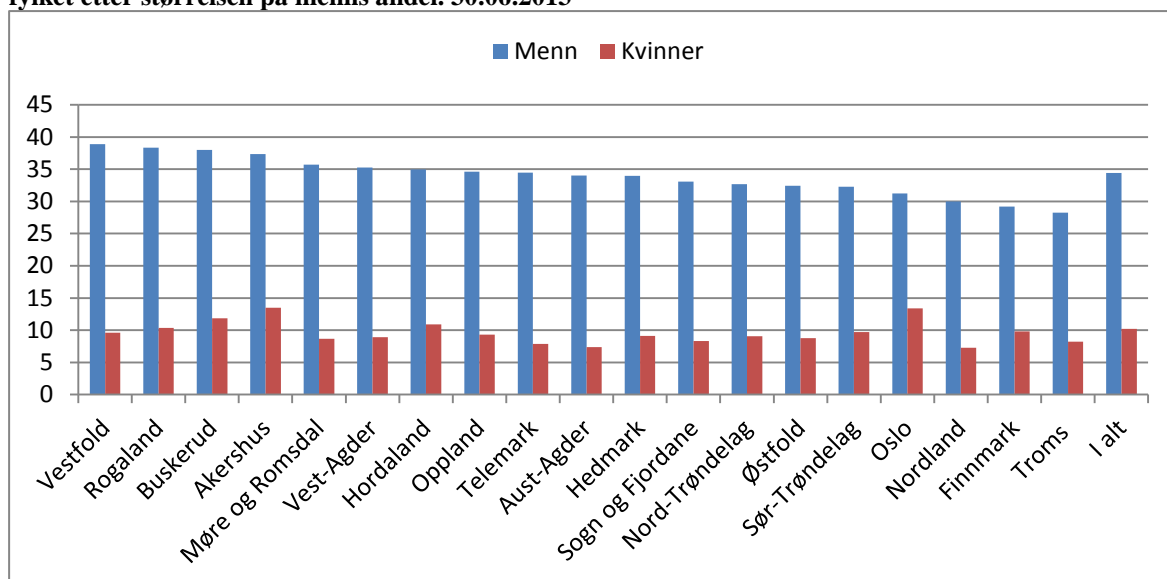

Fylkesfordeling

Akershus har den høyeste andelen 62-66-åringene i forhold til det totale antallet alderspensionister i fylket med 10 prosent. Lavest andel har Nordland med 7 prosent. Sogn og Fjordane har den høyeste andelen alderspensionister 85 år og over med 18 prosent, mens Finnmark ligger lavest med 12 prosent. Disse forskjellene har sammenheng både med forskjeller i uttaksadferd og i alderssammensetningen i fylkene.

Blant menn har Vestfold høyest andel alderspension i forhold til befolkningen i gruppa 62-66 år med 38,9 prosent. Troms er lavest med 28,3 prosent. Blant kvinnene er Akershus høyest med 13,5 prosent og Nordland lavest med 7,3 prosent. Se figur 5.

Figur 5: Alderspensionister 62-66 år etter kjønn og fylke. Andel av befolkningen 62-66 år i det enkelte fylket etter størrelsen på menns andel. 30.06.2013

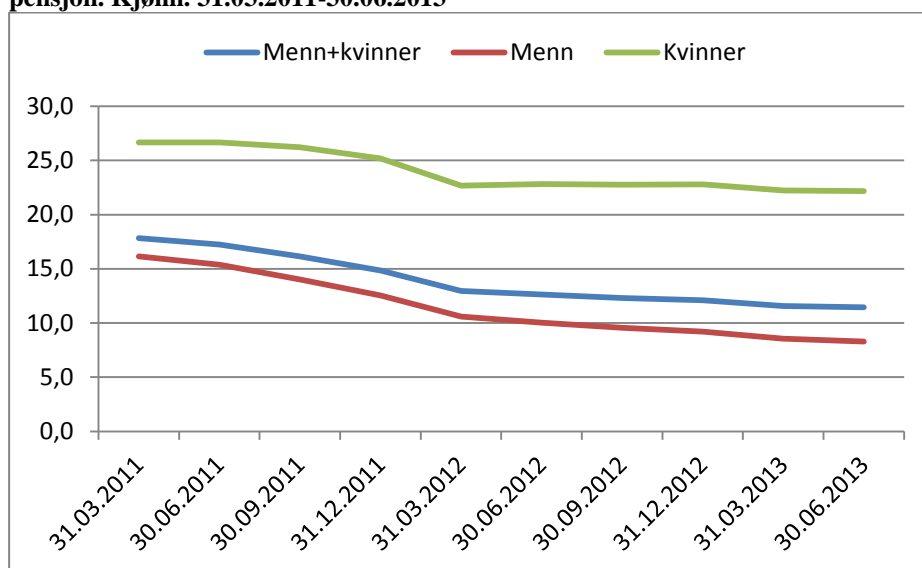

Gradert pensjon stadig mindre brukt

Av de 205 600 som tok ut alderspensjon etter nye regler ved utgangen av 1. halvår 2013 er det 8 400 som har tatt ut gradert pensjon. Andelen alderspensjonister med gradert pensjon i aldersgruppa 62-66 år går stadig nedover; ved utgangen av 1. kvartal 2011 var andelen 17 prosent mot 11 prosent ved utgangen av 1. halvår 2013. Gradert pensjon har vært mer populært blant kvinner enn blant menn. 22 prosent av de kvinnelige alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 1. halvår 2013, mens tilsvarende for menn var 8,3 prosent.

Som figur 6 viser har både menns og kvinners andel med gradert pensjon gått ned siden den nye pensjonsordningen trådte i kraft 1. januar 2011.

Figur 6: Alderspensjonister 62-66 år med gradert pensjon etter kjønn. Andel i forhold til alle med pensjon. Kjønn. 31.03.2011-30.06.2013

Av de 200 000 alderspensjonistene i alderen 62-70 år som hadde mulighet til å endre uttaksgrad pr. 30. juni 2013, er det 7 300, dvs. 3,7 prosent, som har benyttet seg av denne muligheten siden de ble alderspensjonister første gang, 4,0 prosent av mennene og 3,1 prosent av kvinnene. Andelen som har endret uttaksgrad øker, naturlig nok, med tiden som pensjonist. Det er pensjonister som har hatt vedtak om alderspensjon i 25 måneder eller mer som har størst andel med endret uttaksgrad; hhv. 8,5 prosent av mennene og 6,2 prosent av kvinnene.

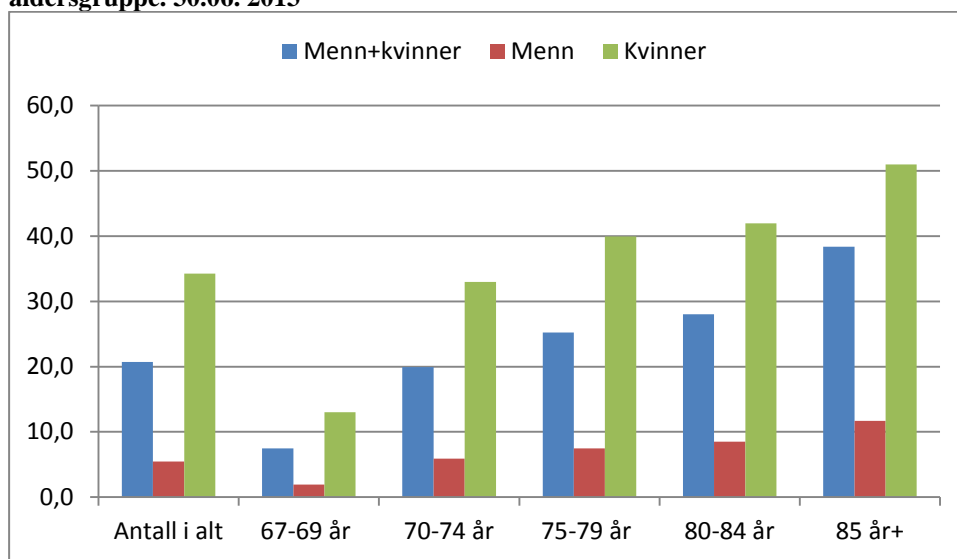
Minstepensjonister

Antall alderspensjonister med minstepensjon ved utgangen av 1. halvår 2013 er 162 000, dvs. en nedgang på 26 400 fra utgangen av 1. halvår 2010 (tall for 2011 og 2012 mangler). Andelen er 21 prosent ved utgangen av 1. halvår 2013 mot 33 prosent ved utgangen av 1. halvår 2004. Andelen kvinner blant minstepensjonistene var 88 prosent pr. 30. juni 2013, omtrent samme andel som pr. 30. juni 2004. Andelen kvinnelige minstepensjonister sett i forhold til *alle* kvinnelige pensjonister viser imidlertid stor nedgang i tiårs-perioden. Nærmere

halvparten av de kvinnelige alderspensjonistene var minstepensjonist ved utgangen av 1. halvår 2004 mot drøyt en av tre ved samme tidspunkt i 2013.

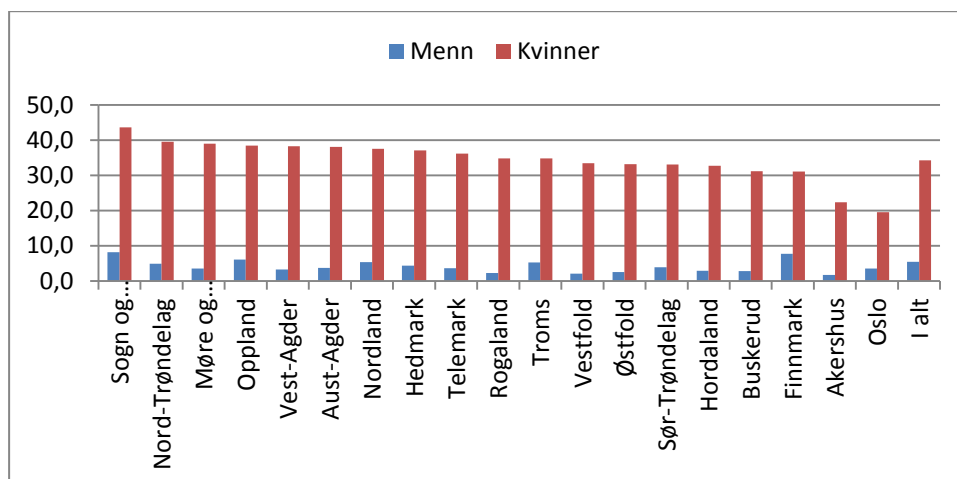
Figur 7 viser at det er stor forskjell på andelen minstepensjonister, både kjønns- og aldersmessig. Vi ser at det ikke er så stor forskjell på de to aldersgruppene 75-79 år og 80-84 år, mens andelen gjør et hopp til den eldste aldersgruppa. Vilkåret for uttak av alderspensjon før 67 år er at man har tjent opp en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå ved fylte 67 år. Derfor finnes det ingen minstepensjonister i aldersgruppa 62-66 år, og aldersgruppa er dermed heller ikke med i figuren..

Figur 7: Minstepensjonister etter kjønn og alder. Andel av alle alderspensjonister i den enkelte aldersgruppe. 30.06. 2013

Oslo og Akershus har desidert lavest andel alderspensjonister med minstepensjon, med hhv 12,5 og 12,6 prosent. Buskerud har lavest andel av de øvrige fylkene med 17,8 prosent, mens Sogn og Fjordane har høyest andel minstepensjonister med 26,7 prosent.

Figur 8: Minstepensjonister etter kjønn og fylke. Andel av alle alderspensjonister etter størrelsen på kvinners andel. Kjønn og fylke. 30.06.2013

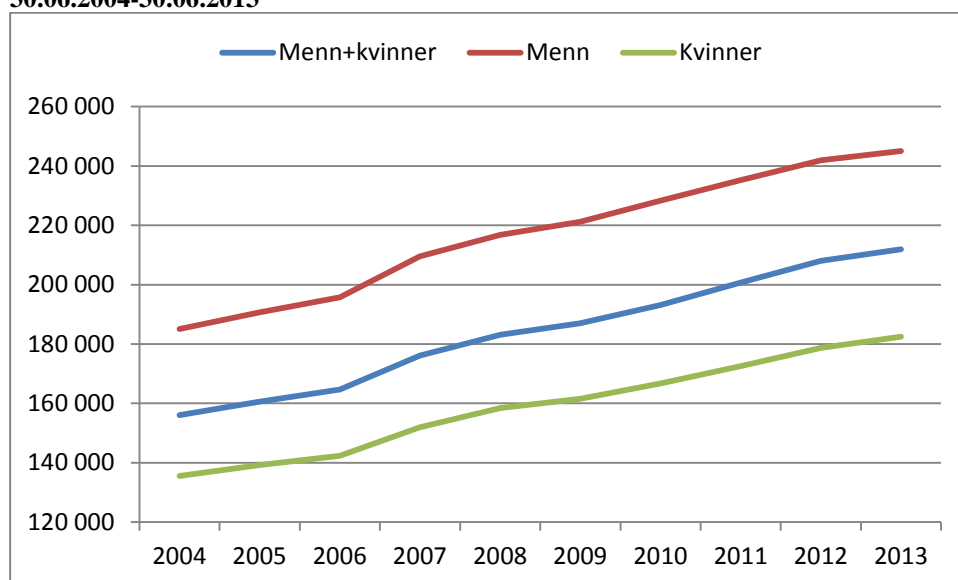

Gjennomsnittlig pensjon

Pr. 30. juni 2013 er den gjennomsnittlige årlige alderspensjon 245 000 kroner for menn og 182 400 kroner for kvinner. Kvinnenes pensjon utgjør dermed 74,4 prosent av mennenes. Pr. 30. juni 2004 utgjorde kvinnenes pensjon 73,2 prosent av mennenes pensjon. Den gjennomsnittlige årlige pensjonen (omregnet med konsumprisindeksen) har økt med 32,4 prosent for mennene og med 34,6 prosent for kvinnene fra utgangen av 1. halvår 2004 til samme tidspunkt i 2013.

Tallene viser med andre ord en betydelig vekst i kjøpekraften blant alderspensjonister gjennom hele den siste tiårsperioden. Som del av pensjonsreformen har mange valgt å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. De får da livsvarig lavere pensjon, men får til gjengjeld pensjon i flere år. I tillegg har det blitt mulig å ta ut gradert pensjon. Mange av de som har tatt ut alderspensjon tidlig, fortsetter også i fullt arbeid ved siden av pensjonen. Alt dette gjør at tallene i figuren trolig vil undervurdere den reelle utviklingen i kjøpekraften blant pensjonister i perioden 2011-2013.

Figur 9: Gjennomsnittlig årlig pensjon etter kjønn. Beløp i kroner omregnet med konsumprisindeksen. 30.06.2004-30.06.2013

Både for menn og kvinner er det aldersgruppa 85 år og over som har lavest pensjon fram til og med 2010. Aldersgruppa 62-66 år, som kom inn da den nye ordningen trådte i kraft fra 1. januar 2011, har lavest pensjon både for menn og kvinner ved utgangen av 1. halvår 2011-2013. Dette skyldes først og fremst de fleksible uttaksreglene for alderspensjon, der pensjonen blir justert for gjenstående levealder på uttakstidspunktet. Tidlig uttak gir derfor lavere årlig pensjon. I tillegg er de fleste med gradert pensjon i aldersgruppa 62-66 år.

Blant mannlige alderspensjonister er det Akershus som har høyest gjennomsnittlig årlig pensjon pr. 30. juni 2013 med 271 500 kroner, blant kvinner er det Oslo som har høyest gjennomsnittlig pensjon med 207 200 kroner.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening. Andelen med tilleggspensjon har økt fra 90,2 prosent pr. 30. juni 2004 til 95,2 prosent pr. 30. juni 2013. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Økningen er fra 85,6 prosent til 92,6 prosent.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 1. halvår 2013 er det nærmere 50 000 alderspensjonister som mottar skjermingstillegg, dvs. en andel på 6,3 prosent i forhold til alle alderspensjonister. Ved utgangen av 1. halvår 2012 var andelen 3,8 prosent.

Kombinert med uførepensjon

Det er ca. 2 550 personer som har alderspensjon i kombinasjon med gradert uførepensjon pr. 30. juni 2013. Pr 30. juni 2012 var tallet ca. 1 950.

Syssettingen blant eldre¹

Etter innføringen av pensjonsreformen kan man selv velge når man ønsker å ta ut alderspensjon, innenfor aldersintervallet 62–75 år. Knappt halvparten av de 62–66-åringene som har mulighet til å ta ut alderspensjon², har valgt å gjøre dette. Figur 10, som angir hvor stor andel av alderspensjonistene som kombinerer pensjon med arbeid, viser at mange i denne aldersgruppen fortsetter i jobb.³ 64 prosent av alderspensjonistene mellom 62 og 66 år kombinerer pensjon med fortsatt arbeid. I forkant av uttak av alderspensjon var det 77 prosent av disse som var i arbeid. Dette innebærer at 83 prosent av de som var i jobb før uttak av alderspensjon, fortsatt er i arbeid.

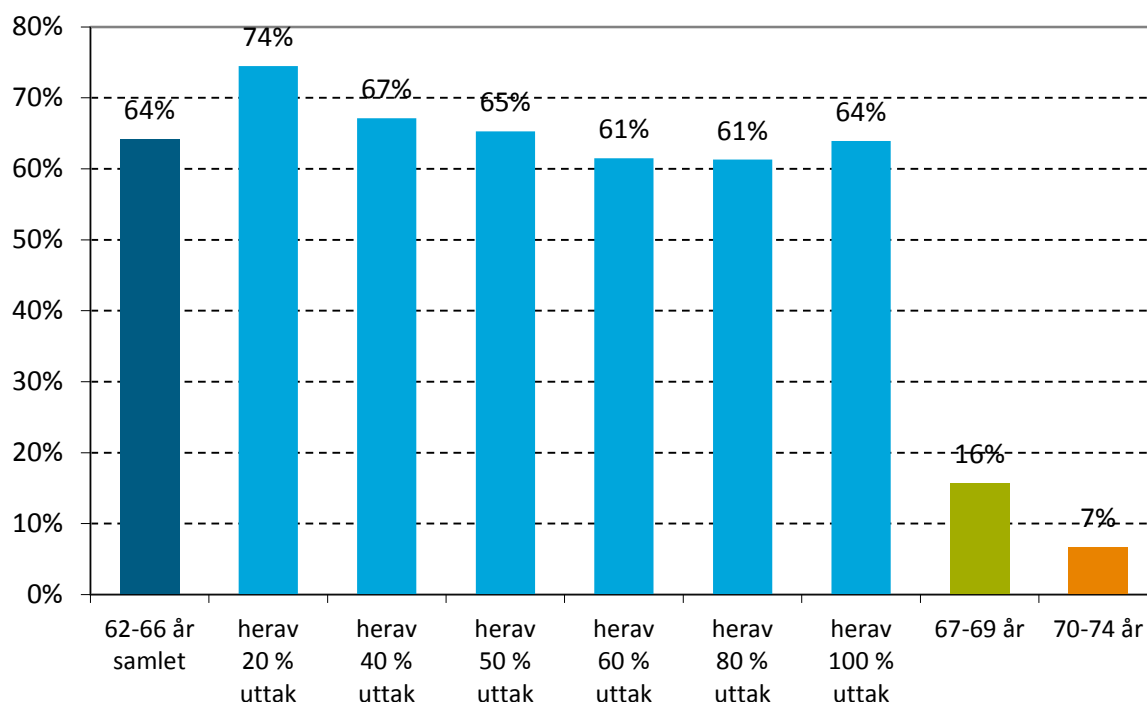
Andelen som fortsatt er i jobb varierer noe med uttaksgrad, hvor det er de med lavest uttaksgrad som i størst grad er i jobb. Kombinasjonen av arbeid og pensjon er i klart mindre grad brukt for de over 67 år.

¹ Denne statistikken gjelder utgangen av 1. kvartal 2013, mens statistikken om uttak av alderspensjon gjelder 1. halvår 2013. Dette skyldes at sysselsettingstall ennå ikke er klare for 2. kvartal 2013.

² Uttak før 67 år krever en viss størrelse på opptjeningen.

³ Vi ser her kun på de som er i et arbeidstakerforhold, dvs. at de er registrert i NAVs arbeidstaker-/arbeidsgiverregister. Total andel som jobber ved siden av pensjonen vil være høyere, siden selvstendig næringsdrivende ikke er inkludert.

Figur 10. Alderspensionister 62–74 år, etter alder og uttaksgrad. Andel som kombinerer pensjon med arbeid. Utgangen av 1. kvartal 2013.

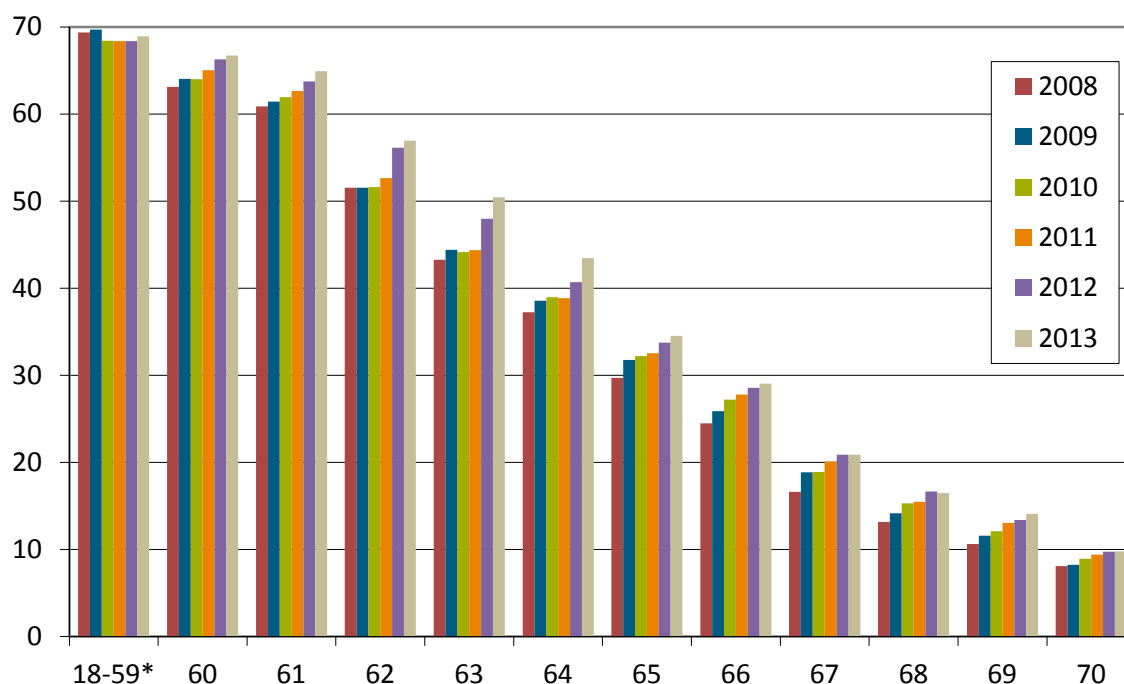

Mens figur 10 viser at mange av de som har tatt ut alderspensjon fortsetter i jobb, ser vi i figur 11 på utviklingen i sysselsettingen totalt sett ved utgangen av 1. kvartal i 2008–2013. For de under 60 år har andelen sysselsatte vært relativt stabil siden 2008, med enkelte små svingninger som følge av konjunkturedringer. For aldersgruppene 60 år og eldre har sysselsettingen derimot økt år for år.

Vi ser en spesielt stor økning i sysselsettingsandelen for 62- og 63-åringer i 2011, og for 63- og 64-åringer i 2012 og i 2013. Dette er de årskullene som i størst grad har blitt berørt av pensjonsreformen hittil. Denne gruppen har allerede fra 62–63 år hatt mulighet til å ta ut alderspensjon og samtidig fritt kombinere pensjon og arbeid uten at pensjonen blir avkortet. Blant eldre generasjoner var avtalefestet pensjon (AFP) eneste mulighet til tidligpensjon. AFP hadde imidlertid svake arbeidsinsentiver, ved at pensjonen ble redusert om du hadde årlig arbeidsinntekt over 15 000 kroner. Slik fungerer fortsatt AFP-ordningen i offentlig sektor.

I tillegg til en positiv effekt av pensjonsreformen, ligger det også andre forklaringer bak de økte sysselsettingsandelene for de over 60 år. Blant disse forklaringene kan vi nevne høyere levealder og bedre helsetilstand blant de eldre. Dessuten har de som nå blir 60 år et høyere utdanningsnivå enn eldre årskull. I tillegg er det en generasjonseffekt blant kvinner, ved at de kvinnene som nå passerer 60 i større grad har vært i arbeid og derfor også arbeider mer etter fylte 60. Dette er en utvikling som sannsynligvis vil fortsette i de kommende årene.

Figur 11. Personer 18–70 år i registrert arbeid. Andel av befolkning i samme aldersgruppe. Utgangen av 1. kvartal 2008–2013.

*=Aldersstandardiserte tall.

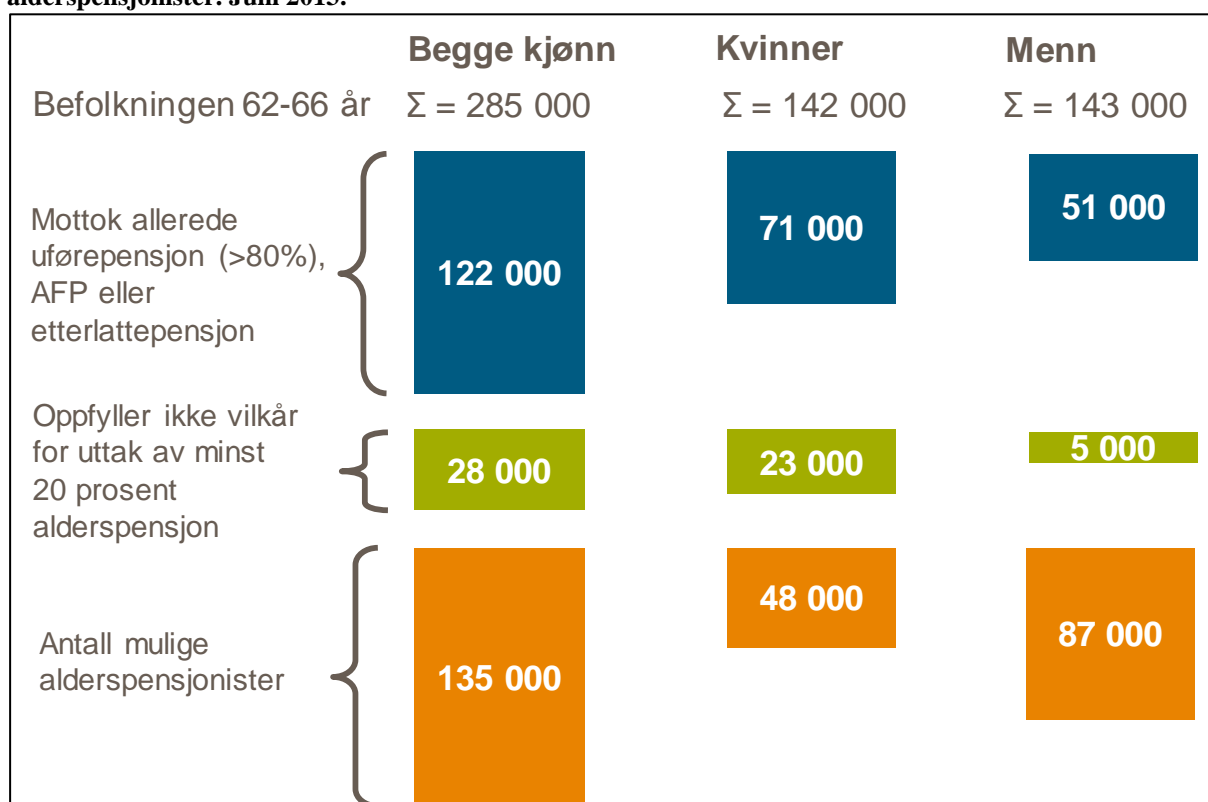
Hvor mange har mulighet til å ta ut alderspensjon før 67 år?

Det er ikke alle i aldersgruppen 62–66 år som kan ta ut alderspensjon. Alderspensjon kan ikke kombineres med gjenlevendepensjon, offentlig AFP, gammel privat AFP eller om du har mer enn 80 prosent uførepensjon. For å ta ut alderspensjon før 67 år må du også ha tilstrekkelig høy pensjonsopptjening. Vilkåret er at pensjonen minst må være på nivå med minste pensjonsnivå når du passerer 67 år.

Knapt halvparten kan ta ut alderspensjon

Figur 11 viser hvor stor del av befolkningen i aldersgruppen 62–66 år som kunne ta ut alderspensjon ved utgangen av første halvår 2013. Av totalt 285 000 personer var det 135 000, eller knapt halvparten, som kunne ta ut alderspensjon. For de fleste som ikke kan ta ut alderspensjon skyldes dette at de allerede mottar andre pensjoner, hovedsakelig uførepensjon. Det er om lag 28 000 personer som ikke hadde tilstrekkelig pensjonsopptjening. De fleste av disse er kvinner.

Figur 12. Befolkningen 62–66 år etter kjønn. Antall som mottar pensjoner som ikke kan kombineres med alderspensjon, antall som ikke oppfyller vilkår for uttak av alderspensjon og antall mulige alderspensjonister. Juni 2013.

Antall menn i alderen 62–66 år som kan ta ut alderspensjon er nesten dobbelt så høyt som antall kvinner. Det skyldes både at flere kvinner mottar andre pensjoner – hovedsakelig uførepensjon – men også at flere kvinner ikke har tilstrekkelig pensjonsopptjening til tidlig uttak.

Siden pensjonsreformen trådte i kraft har det blitt stadig flere under 67 år som kan ta ut alderspensjon. Årsaken er at det har blitt færre som mottar andre pensjoner og også færre som ikke har tilstrekkelig pensjonsopptjening. Antall som kan ta ut alderspensjon har økt mer for kvinner enn for menn, og er en av forklaringene på at antall kvinnelige tidligpensjonister har økt mer enn for menn.

Dobbelt så mange menn som kvinner har valgt å ta ut

Av de i alderen 62–66 år som kunne ta ut alderspensjon i juni 2013, har 48 prosent så langt valgt å benytte seg av denne muligheten. Andelene blant menn og kvinner er henholdsvis 58 prosent og 31 prosent. Av de som kan, har altså nesten dobbelt så mange menn som kvinner valgt å ta ut alderspensjonen tidlig. Det skyldes trolig at menn i gjennomsnitt har tjent opp høyere pensjon enn kvinner og dermed i større grad ser seg råd til å ta ut pensjonen tidlig. I tillegg har menn kortere forventet levealder enn kvinner, og det er derfor trolig flere menn som ser seg tjent med å ta ut pensjonen tidlig.